ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಗೀತ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತು

ಡಾ.ಹೆಚ್.ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ

ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು,

ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ

ಸರ್ಕಾರಿ ಪ್ರಥಮ ದರ್ಜೆ ಕಾಲೇಜು

ಮೋಕ.

ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆ.

ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮಾನವ ಸಮುದಾಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ರಂಗಕ್ರಿಯೆಗಳು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಕೆಲವೊಂದು ಆದಿವಾಸಿ ಮತ್ತು ಬುಡಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಆಚರಣೆಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿರುವ ವಿಶಿಷ್ಟ ರಂಗಕ್ರಿಯೆಗಳು ಪ್ರಾಚೀನರಂಗಭೂಮಿಯ ಕುರುಹುಗಳಾಗಿವೆ. ಭಾರತೀಯ ರಂಗಭೂಮಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಸಹ ಕುಲದೇವತಾ ಆರಾಧನೆಗಳಲ್ಲಿ. ವರ್ಷದ ಜಾತ್ರೆಗಳು ಮರಳಿದಾಗ, ಸುಗ್ಗಿಯ ಫಸಲು ಬಂದಾಗ, ಸಮುದಾಯದ ಜನಗಳೆಲ್ಲಾ ಕುಣಿದು ಕುಪ್ಪಳಿಸಿ ಆಡುವುದು, ಹಾಡುವುದು ಒಂದು ಆಚರಣೆಯಾಗಿ ಜನಪದರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಎಂದಿನಿಂದಲೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿದೆ. ರಂಗಭೂಮಿ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಟ ಅಥವಾ ನಾಟಕ ಆಡುವ ಸ್ಥಳವೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥ. ಆಟ ಅಥವಾ ನಾಟಕವನ್ನು ನಿರ್ಧಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನ ಮಾಡುವುದು, ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರು ನೆರೆದು ನೋಡುವುದು ರಂಗಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಮುಖ್ಯ ಕ್ರಿಯೆಗಳಾಗಿವೆ. ರಂಗಭೂಮಿ ಒಂದು ಪ್ರದರ್ಶನ ಕಲೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದೊಂದು ಸಂಕೀರ್ಣಕಲೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ , ಸಂಗೀತ , ಅಭಿನಯ ಮತ್ತು ವೇಷಭೂಷಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದುಎಲ್ಲಾ ಸ್ವಭಾವಗಳ ಜನರನು ್ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಂಜಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ. ಮೇಲಾಗಿ ಅಕ್ಷರಸ್ಥರು ಮತ್ತು ಅನಕ್ಷರಸ್ಥರು ಒಟ್ಟಿಗೆ ರಂಜಿಸಬಲ್ಲ ಏಕೈಕ ಕಲಾ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿದೆ.

ಕರ್ನಾಟಕದ ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಹಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟ ಮತ್ತು ಯಕ್ಷಗಾನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕರಾವಳಿ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಯಕ್ಷಗಾನಗಳು ತುಂಬಾ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬಯಲಾಟಗಳು ಯಕ್ಷಗಾನಕ್ಕಿಂತ ಪ್ರಾಚೀನ ರಂಗಕಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಪ್ರಾಚೀನತೆಯ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಯಲಾಟದ ಮಾದರಿಯಾಗಿ ಗುರುತಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ 'ಪಗರಣ ಮತ್ತು ಬಹುರೂಪಿ' ಮುಖ್ಯವಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಲಬ್ದ ಕೃತಿ'ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗ'ದಲ್ಲಿ ಪಗರಣದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವಿದೆ. ಪಗರಣವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ದಶರೂಪಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ರೂಪವಿದು. ಇದು ಅಭಿನಯ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿದ್ದು, ಕುಣಿತದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರದರ್ಶನಗೊಳ್ಳುವ ಜನಪದ ರಂಗಕಲೆಯಾಗಿದೆ.
ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟಗಳು ಆಯಾ ಪ್ರದೇಶದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ವಿಭಿನ್ನ ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಈ ಹಿನ್ನಲೆಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲಾಟಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

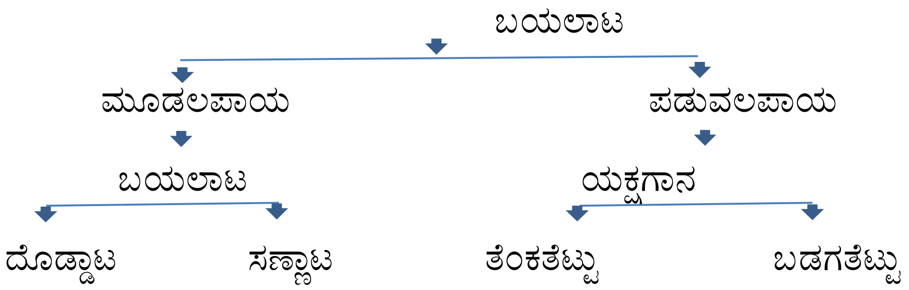

ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಯಲಾಟದ ಪರಂಪರೆ ಎರಡು ಕವಲಾಗಿ ಒಡೆದುದರಿಂದ ಸಣ್ಣಾಟವೆಂಬ ಪ್ರಕಾರವೊಂದು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಣ್ಣಾಟಕ್ಕೆ 'ಡಪ್ಪಿನಾಟ'ವೆಂತಲೂ ಮತ್ತೊಂದು ಹೆಸರಿದೆ. ಬಯಲಾಟ ಮೂಲತಃ ವೀರರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು. ದೊಡ್ಡಾಟವೆಂತಲೂ , ಶೃಂಗಾರ ಮತ್ತು ಭಕ್ತಿರಸ ಪ್ರಧಾನವಾದುದು ಸಣ್ಣಾಟವೆಂದು ಗುರುತಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಸಣ್ಣಾಟಗಳಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವನ್ನಾಧರಿಸಿ ಕೆಲವೊಂದು ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಿ ತೋರಿಸಬಹುದು.

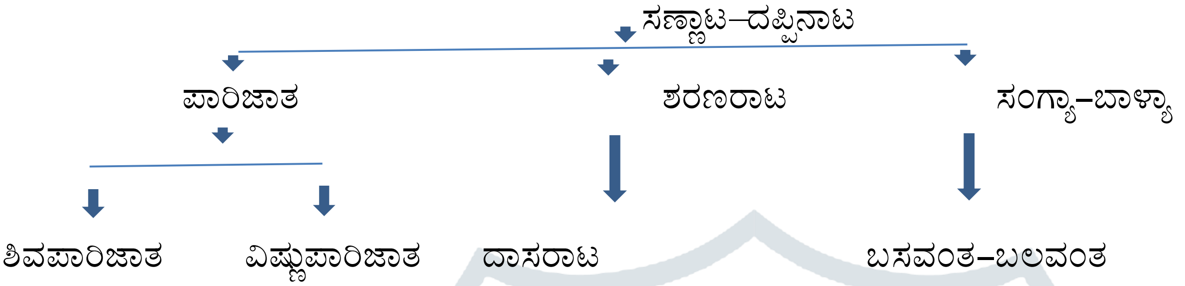

ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಗೀತ ನಾಟಕದ ಕಥಾವಸ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತನೇ ಶತಮಾನದ ಪೂರ್ವಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ನಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಲಾದ ಒಂದು ಘಟನೆಯನ್ನಾದರಿಸಿ ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ. *ಗಂಗಿ, ಸಂಗಣ್ಣ, ಈರಣ್ಣ, ಬಾಳಣ್ಣ, ವಿರೂಪಾಕ್ಷ–ಬಸವಂತ, ಪರಮ್ಮ ಎಂಬ ಪಾತ್ರ*ಗಳು ಗ್ರಾಮೀಣ ಪರಂಪರೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿವೆ.

ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಇಬ್ಬರೂ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯರು. ಸಂಗ್ಯಾ ಊರಿನ ಶ್ರೀಮಂತ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವನು. ಬಾಳ್ಯಾ ಬಡವ ಆದರೆ ಬಡತನ ಅವರ ಸ್ನೇಹಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿ ಅಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ನಾಟಕದ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಬಡತನದ ಬೇಗೆಯಿಂದ ಬಾಳ್ಯಾ ಸಾಹುಕಾರನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದುಡಿದು ಸಂಸಾರದ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಸಲು ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿನಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನಾದ ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಪರಿತಪಿಸಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬೀದಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಸಂಗಣ್ಣನು ಅಷ್ಟೇ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಅನ್ನ–ನೀರು ಸೇವಿಸಲು ಕೂಡ ಮನಸ್ಸಾಗದೆ ಅವನನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬಾಳ್ಯಾನ ಸ್ಥಿತಿ ಅರಿತ ಸಂಗ್ಯಾ ಅವನನ್ನು ಮಾರ್ವಾಡಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ದು ಒಳ್ಳೆಯ ಬಟ್ಟೆ–ಬರೆಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮಾರ್ವಾಡಿ ಉದ್ರಿಕೊಡದಿದ್ದರಿಂದ ಬಟ್ಟೆಯ ದುಡ್ಡುತರಲು ಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಬಾಳ್ಯಾ ಅರಿವೆಯಗಂಟಿನೊಂದಿಗೆ ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಓಡಿಹೋಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬೀಳುತ್ತಾನೆ. ಸಂಗ್ಯಾ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಾನೆ. ಇಬ್ಬರೂ ಪಗಡೆ ಆಡಿ ಆನಂದಿಸುತ್ತಾರೆ. ಊರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಎಂದು ಜೋಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆಯುವಂತಾಗ ಬೇಕೆಂಬುದು ಸಂಗಣ್ಣನ ಆಶಯ. ಈರಣ್ಣ ಈ ಊರಿನ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಮುತ್ತಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಗಿ ತುಂಬಾ ಚೆಲುವೆಯಾದವಳು. ಬಳ್ಳಾರಿಯ ಸಾಹುಕಾರ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಚೆಲುವೆ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹೇಗೆ ಹೋಗುವುದು ಎಂಬ ಚಿಂತೆ ಕುಸ್ತಿಪಟುಗಳನ್ನಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿದ ತನ್ನತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕರೆದುತಾನು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮನೆಯ ಕಡೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಜೊತೆಯಿರಲು ಹೇಳಿ ಮೇಲು ಮನೆಯ ಪರಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತಿಳಿಸಿ ಹೋಗುತ್ತಾ ಗಂಗಿ ಪರಮ್ಮನಿಗೆ ಕರೆಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವಳೂ ಸಂತೋಷದಿಂದಲೇ ಬರುತ್ತಾಳೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸೇರಿ ಮರಡಿ ಬಸವಣ್ಣದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನೈವೇದ್ಯ ತಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ನಂತರ ಗಂಗಿ ಮತ್ತು ಪರಮ್ಮ ಮರಡಿ ಬಸವಣ್ಣನ ಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಗುಡಿಯ ಪೂಜಾರಿ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟಾಗ ಪರಮ್ಮ ಗಂಗಿಯ ಗಂಡ ಮತ್ತು ಭಾವ ಮೈದುನರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿ ಪೂಜಾರಿಯನ್ನು ಹೆದರಿಸಿ ಆಕೆಯತಂಟೆಗೆ ಬಾರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡ ಜಾತ್ರೆಗೆಂದು ಬಂದವರು ಗುಡಿಯಕಡೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. ಸಂಗ್ಯಾ ಗಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ನೆಟ್ಟಕಣ್ಣು ಕೀಳದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಕುತ್ತಿಗೆಯಿಂದ ಹೇಗೋ ಜಾರಿದಗಂಗಿಯ ಬಂಗಾರದ ಸರಿಗೆ ಸಂಗ್ಯಾನಿಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅವಳನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಮಾತನಾಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಗಂಗಿ ಅವನ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸೊಪ್ಪು ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲ. ಬದಲಾಗಿ ಬೈದು ಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ.

ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೂ ಸಂಗ್ಯಾನಿಗೆ ಗಂಗಿಯದೇಚಿಂತೆ. ಹೇಗಾದರೂ ಮಾಡಿ ಅವಳನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನ ಮೊರೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಬಯಸುವುದು ತಪ್ಪೆಂದು ಬಾಳ್ಯಾ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿದರೂ ಸಂಗಣ್ಣ ಕೇಳುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಸ್ನೇಹಿತನ ಋಣಕ್ಕೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಬಾಳ್ಯಾ ಅವಳ ಮನೆಗೆ ಸೆರಗಿಯ ನೆವ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಿ ಆದರದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಸಂದರ್ಭ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಸಂಗ್ಯಾನ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಬೈದು ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳಿ ಬಾಳ್ಯಾನ ಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಸಂಗ್ಯಾ ಬೇಸರಪಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ತಾನೇ ನೇರವಾಗಿ ಗಂಗಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಹಾತೊರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅಂತಹ ಒಂದು ಸಂದರ್ಭದೊರೆಯುತ್ತಲೇ ಗಂಗಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ನನ್ನಗಂಡ ಮತ್ತು ಮೈದುನರು ಅವನಿಗೆ ತಕ್ಕ ಶಿಕ್ಷೆ ನೀಡುತ್ತಾರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೂ ಸಂಗ್ಯಾ ಅವಳನ್ನು ಬಿಡಲು ತಯಾರಿಲ್ಲ. 'ಅತ್ತಿ ಮನೆ ಸೊಸಿ ತಾನು ,ತನ್ನ ಒಗೆತನ ಹರಿಸಬೇಡ'. ಎಂದು ಗಂಗಿ ಅವನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳಲ್ಲದೆ ನಾನಾ ರೀತಿಯ ಬುದ್ಧಿವಾದ ಹೇಳಿ ವಿನಾಕಾರಣ ನಿನ್ನಜೀವನ ಹಾಳು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ ಎಂದು ಉಪದೇಶ ನೀಡಿ ಕಳಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆಯಲ್ಲಿರುವಾಗಲೇ ಕೊರವಿಯೊಬ್ಬಳು ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಮೇಲುಮನೆ ಪರಮ್ಮನನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡರೆ ಅವನಿಗೆ ಬಯಸಿದ ಹೆಣ್ಣು ದೊರೆಯುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ.

ಆ ಪ್ರಕಾರ ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಹಣ–ಬಂಗಾರದ ಆಸೆ ತೋರಿಸಿ ಗಂಗಿ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಪರಮ್ಮ ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಗಂಗಿ ಸಂಗ್ಯಾನ ಮೇಲೆ ಮನಸ್ಸಾಗಿದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವಳ ಮೈದುನರಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆಯೊಡ್ಡಿ ಗಂಗಿ ಸಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಕೂಡುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ಕರೆತರಲು ಒಪ್ಪಿಗೆಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಗಂಗಿ ಸಂಗ್ಯಾನಿಗೆ ನಿಷ್ಠಳಾಗಿತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಧಾರೆ ಎರೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಈ ವಿಷಯ ಊರಲ್ಲಿ ಗುಸು ಗುಸು ಸುದ್ಧಿ ಹರಡುತ್ತಲೇ ಈರಣ್ಣನಿಗೆ ಕೆಟ್ಟಕನಸು ಬಿದ್ದು ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ. ಊರಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಗಂಗಿ ಸಂಗ್ಯಾರ ವಿಷಯ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ಹಿಡಿಯಬೇಕೆಂದು ಮನೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮುಂಬಾಗಿಲು ಅಗುಳಿ ಹಾಕಿರುತ್ತದೆ. ಕೋಪದಿಂದ ಕೂಗಾಡುತ್ತಾನೆ. ಒಳಗಿದ್ದ ಪ್ರಣಯಿಗಳಿಗೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಕತ್ತಲು ಮಾಡಿ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾ ಬಾಗಿಲು ಮರೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನ ರುಮಾಲು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಸಂಗ್ಯಾನ ಗುರುತು ಸಿಗುತ್ತದೆ. ಈರಣ್ಣ ಕೋಪದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಂದಿರಿಗೆ ಹೆಂಡತಿಯ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ವಸ್ತ್ರ , ತೊಡಿಗೆಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ತವರು ಮನೆಗೆ ಅಟ್ಟಲು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಿ ತನ್ನನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿ ಸೋಲುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾನ ಮೇಲಿನ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಲ್ಲುವುದೊಂದೇ ದಾರಿ ಎಂದು ಈರಣ್ಣ ಭಾವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನ ಜೀವದ ಗೆಳೆಯ ಬಾಳ್ಯಾನನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಚಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ನೇಹಿತನಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯಲು ಬಾಳ್ಯಾ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಜೀವ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ ಬಾಳ್ಯಾನಿಗೆ ಹೊಲ , ಮನೆ , ಎತ್ತುಗಳ ಆಮಿಷ ತೋರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಿಯ ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಸಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಬೈಲುವಾಡಕ್ಕೆ ಬರದೇ ಇರಲು ಪತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ ಆ ಪತ್ರ ಬಾಳ್ಯಾನ ಕೈಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಅವನು ಸಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ತೋರಿಸದೆ 'ಪಂಚಮಿ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಬಾಳ್ಯಾನೊಡಗೂಡಿ ಬಾ' ಎಂದು ಬೇರೊಂದು ಪತ್ರ ಗಂಗಿಯ ಹೆಸರಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಸಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಗಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟ ಅಪೇಕ್ಷೆವಿದ್ದರೂ ಹೊರಡುವಾಗ ಅಪಶಕುನಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಂಗ್ಯಾ ಬೈಲುವಾಡಕ್ಕೆ ಬರಲು ಒಲ್ಲೆನೆನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಗಂಗಿಯ ಒತ್ತಾಯವನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿ ಹೋಗಿಯೇ ಬರೋಣವೆಂದು ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಬೈಲುವಾಡದ ಕೆರೆಯ ಏರಿಯ ಮೇಲೆ ಗಂಗಿಯ ಭೇಟಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಬರಬೇಡವೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ತಿಳಿಸಿದರೂ ಬಂದ ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ನೋಡಿ ಗಂಗಿಗೆ ಸಂಕಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈರಣ್ಣನ ಜನ ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲದೇ ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತು. ದುಃಖ ಒತ್ತರಿಸಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನನ್ನು ಕರೆತಂದ ಬಾಳ್ಯಾನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಅವನ ವಂಶಕ್ಕೆ ಶಾಪ ಹಾಕುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾನ ದುರವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಮರುಗುತ್ತಾಳೆ. ಸಂಗ್ಯಾ ತನಗೆ ಏನೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗಂಗಿಗೆ ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಊರು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಲು ತವಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ಊರಿಗೆ ಮರಳುವಾಗ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಳ್ಯಾ ಅವನನ್ನು ಅಡ್ಡದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕರೆದೊಯ್ದು ಬಿದಿರು ಮೇಳೆಯ ಬಳಿ ಕೊಳ್ಳಿ ದೀಪ ಕಾಣುತ್ತಲೇ ಮಾಯವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈರಣ್ಣ ಹಾಗೂ ಅವನ ತಮ್ಮಂದಿರು ಆರ್ಭಟಿಸುತ್ತಾ ಸಂಗಣ್ಣನ ಎದುರು ನಿಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಸಂಗ್ಯಾ ತನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಡಿರೆಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿಕೊಂಡರೂ

ಕೇಳದೆ ಅಮಾನುಷವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ರುಂಡ ಕತ್ತರಿಸಿ ಚೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಈರಣ್ಣನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಮುಂದೆ ತಳವಾರನೊಬ್ಬನಿಂದ ಸಂಗ್ಯಾನ ಕೊಲೆಯಾದ ವಿಷಯ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಈರಣ್ಣ ಪೋಲೀಸ್ ಠಾಣೆಗೆ ಹೋಗಿ ಸಂಗಣ್ಣನನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿರುವುದಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಕೊಲೆಗಾರರಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗುವ ಸಂಭಾವ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ.

ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ನಾಟಕದ ಶಿಖರಪ್ರಾಯವಾದ ಘಟನೆಗಳು ಎರಡನೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿವೆ. ಸಂಗ್ಯಾ–ಗಂಗಿಯರ ಪ್ರಣಯದ ವಿಷಯ ಊರೆಲ್ಲಾ ಗುಲ್ಲಾಗುವುದರ ಜೊತೆಗೆ ಈರ್ಯಾನ ಕಿವಿಗೂ ತಲುಪುತ್ತದೆ. ಈರಣ್ಣ ಕೋಪಗೊಳ್ಳುವುದು ,ಗಂಗಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟುವುದು , ಬಾಳ್ಯಾನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಂಗ್ಯಾನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಲು ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವುದು, ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬೈಲುವಾಡದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ಯಾ ಕೊಲೆಗೊಳ್ಳುವುದು ಮುಂತಾದ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಜರುಗುತ್ತವೆ. ಅಪರಾಧಿಗಳಿಗೆ ಗಲ್ಲು ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಬಹುದಾದ ಸಂಭಾವ್ಯದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ. 'ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ'ಜನಪದ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೃತಿಯಾಗಿದ್ದು ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ ವಸ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕವಾದುದು. ಕವಿ ತನ್ನ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದಿರಬಹುದಾದ ನೈಜಘಟನೆಯೊಂದನ್ನು ವಸ್ತುವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಾನೆಂದು ಅನೇಕರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಪರಸ್ತ್ರೀಯೊಂದಿಗಿನ ಅನೈತಿಕ ಪ್ರಣಯದ ದುರಂತ ಕಥೆ ಇದರ ಕಥಾವಸ್ತು.

ಗ್ರಂಥಋಣ :-

1. ಕಂಬಾರಚಂದ್ರಶೇಖರ ಮತ್ತುಕುರ್ತಕೋಟಿಕೆ.ಡಿ. – ಸಂಗ್ಯಾ–ಬಾಳ್ಯಾ(ಸಂ) ಮನೋಹರಗ್ರಂಥಮಾಲೆ–ಧಾರವಾಡ– 1980.
2. ಮಲಶೆಟ್ಟಿ ಬಸವರಾಜ–ಉತ್ತರಕರ್ನಾಟಕದ ಬಯಲಾಟಗಳು, ಕ.ವಿ.ವಿ.ಧಾರವಾಡ– 1983.
3. ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷ ಪಠ್ಯಕ್ರಮ ಸಂಚಿಕೆ–5 ,ಕರ್ನಾಟಕರಾಜ್ಯ ಮುಕ್ತ ವಿ.ವಿ. ಮೈಸೂರು. – 2008.
4. ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೋಶ –ರಾಜಪ್ಪ ದಳವಾಯಿ.